Irina Lindroos
Työllistymistä edistävien palvelujen päällikkö
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
19.11.2024

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen asiantuntijalausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnan pyynnöstä koskien tarkastuskertomusta: Vaikeasti työllistyvien työvoimapalvelut – Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin, TYP-toiminnan ja SIB-mallin toimivuus

Pohjoismainen työvoimapalvelumalli ja työnhakuvelvollisuus

Pohjoismainen työvoimapalvelumalli ei ole vaikuttanut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen piirissä olevien vaikeasti työllistyvien asiakkaiden määrään. Malli ei huomioi sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitsevia erityisenä kohderyhmänä. Tosin mikäli työvoimaviranomainen onnistuisi lähipalvelutavoitteessaan, sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitsevat asiakkaat saatettaisiin tunnistaa aikaisemmassa vaiheessa.

Kuten Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa on todettu, myös hyvinvointialueella tunnistetaan, että työnhakuvelvollisuuden täyttäminen on haastavaa monille vaikeasti työllistyville, joilla työllistymisen esteet liittyvät usein alentuneeseen työ- ja toimintakykyyn. Sähköisten palvelujen käyttö tuottaa haasteita monelle työnhakijalle, mikä korostuu maahanmuuttajien ja vieraskielisten kohdalla. Toimenpiteet työllistymisen edistämiseksi ovat usein sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita, eikä työnhakuvelvollisuuden asettamisella pystytä vaikuttamaan tämän kohderyhmän työllistymiseen. Tilannetta hankaloittaa sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluiden niukat resurssit sekä hyvinvointialueen haastava taloudellinen tilanne. Tärkeää olisi, että työvoimaviranomainen pystyisi tukemaan asiakkaitaan riittävästi työnhakuun ja työnhakuvelvollisuuden täyttämiseen liittyen.

Usein vaikeasti työllistyvät tarvitsevat enemmän kasvokkain tapahtuvaa ohjausta ja neuvontaa sekä mahdollisesti sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja työ- ja toimintakykynsä tukemiseksi ja edistämiseksi. Työnhakuvelvollisuuden asettaminen ei sinällään ratkaise varsinaista työllistymisen estettä, eikä yksinään tuo ratkaisua vaikeasti työllistyvien tilanteeseen, muttei sen asettaminen myöskään kategorisesti heikennä asiakkaiden tilannetta. Työnhakuvelvollisuudesta suoriutumista tuetaan usein myös työllistymistä edistävissä sosiaalipalveluissa, kuten kuntouttavassa työtoiminnassa. On kuitenkin huomioitava, että pelkästään työnhakuvelvoitteen täyttämiseksi laaditut kaavamaiset hakemukset johtavat harvoin työpaikan saamiseen. Tulisikin kiinnittää aiempaa enemmän huomiota työhakemusten kohdentamiseen oikeanlaisiin työtehtäviin suhteessa asiakkaan osaamiseen ja mahdollisiin työ- ja toimintakykyyn rajoitteisiin.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) ja laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelut (1369/2914) velvoittavat hyvinvointialuetta osallistumaan

Irina Lindroos
Työllistymistä edistävien palvelujen päällikkö
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
19.11.2024

sekä aktivointisuunnitelman että monialaisen työllistymissuunnitelman laatimiseen yhdessä TE-viranomaisen ja asiakkaan kanssa. Sosiaalihuollon edustajat ovat kokeneet, ettei työnhakuvelvollisuus ole aina suhteessa asiakkaan todelliseen työ- ja toimintakykyyn. Sosiaalihuollon edustaja ei toimeenpane julkista työvoima- ja yrityspalvelulakia, joten mahdollisuus vaikuttaa työnhakuvelvoitteiden määrään koetaan vähäiseksi. Suunnitelman teon yhteydessä sosiaalihuollon edustajat pyrkivät kuitenkin tuomaan esiin omat näkemyksensä asiakkaan työ- ja toimintakyvystä suhteessa asetettavaan työnhakuvelvollisuuteen.

Raportissa on todettu, että etenkin asiakkaiden terveyshaasteet ovat este työelämään siirtymiselle. Palvelujen avulla ja niiden yhteensovittamisella pystytään edistämään asiakkaan työ- ja toimintakykyä, mutta on tarvetta myös työelämän vastaanottavuuden kehittämiselle. Pelkät palvelut ja asiakkaan kuntouttaminen ei riitä. Tarvitaan työnantajia, jotka ovat valmiita palkkaamaan osatyökykyisiä. Esimerkiksi palkkatuki ja työolosuhteiden järjestelytuki ovat olleet hyviä - mutta riittämättömiä - keinoja kompensoida työnantajalle työntekijän työ- ja toimintakyvyn tai osaamisen vajeita.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue on Työkykyohjelman laajentamisen hankkeiden kautta ottanut käyttöönsä IPS – Sijoita ja valmenna! -toimintamallin. IPS-menetelmää on käytetty sekä erikoissairaanhoidon psykoosityöryhmissä että työllistymistä edistävissä sosiaalipalveluissa. Menetelmästä on saatu hyviä tuloksia hankkeen aikana. Sen avulla on saatu työmarkkinoille mm. työkyvyttömyyseläkkeellä ja pitkään kuntouttavassa työtoiminnassa olleita henkilöitä. Menetelmällä on pystytty osoittamaan, että työnantajilla on ajateltua enemmän vastaanottokykyä koskien vaikeasti työllistyviä ja että työllistyminen on mahdollista rajoitteista huolimatta. Menetelmän perusajatuksena on, että sekä työntekijä että työnantaja saavat riittävän pitkään tukea työhönottoprosessin aikana ja sen jälkeen. IPS - laatuperusteinen työhönvalmennus on kestoltaan määrittelemätön ja sitä annetaan niin pitkään, kuin on tarvetta.

Tarkastuskertomuksessa todetaan, että terveydentila on yleinen työllistymisen este. Osatyökykyisillä on työhalua terveysongelmista huolimatta. Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteena on selvittää jäljellä oleva työkyky sekä se, mihin työhön henkilö pystyisi rajoitteistaan huolimatta. Varsinais-Suomen hyvinvointialueella on Työkykyohjelman laajentaminen myötä vahvistettu sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä työ- ja toimintakyvyn edistämiseen liittyen. Eri toimipisteisiin on perustettu moniammatillisia ja -alaisia työkyvyn tuen tiimejä sekä työkykykoordinaattoritoimintaa. Myös työttömien terveystarkastusten resurssitilannetta on tarkasteltu ja tehty kehittämissuunnitelmia.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueella aloittaa vuoden 2025 alussa Työkyvyn tuen osaamiskeskus, joka perustuu verkostomaiseen toimintamalliin. Sen avulla vahvistetaan

Irina Lindroos
Työllistymistä edistävien palvelujen päällikkö
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
19.11.2024

sekä sosiaali- että terveydenhuollon osaamista ja yhteistyötä työkyvyn tuen prosesseihin liittyen. Osaamiskeskuksen tarkoituksena on koota yhteen työkyvyn tuen asiantuntijaverkosto sekä kehittää asiakasrajapinnan osaamista ko. prosesseihin liittyen. Tavoitteena on lisätä osaamista mm. kouluttamalla eri toimijoita työkyvyn tuen kentällä. Varsinais-Suomen hyvinvointialue on jo nyt kiinnittänyt erityistä huomiota mm. perusterveydenhuollon lääkärien osaamisen kehittämiseen työkyvyn tuen prosessiin ja lääkärinlausuntoihin liittyen.

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu TYP

TYP-lakiin tehtiin lähinnä teknisiä korjauksia hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa vuoden 2023 alusta. Varsinais-Suomessa on tunnistettu sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteensovittamisen tärkeys etenkin vaikeasti työllistyvien kohderyhmän osalta, mutta toimenpiteiden edistäminen on hidasta, osittain myös puutteellisten resurssien takia, vaikka tahtotilaa on. Työttömien terveyspalvelujen keskiössä on työttömän terveystarkastus ja niitä tekevät terveydenhoitajat. Aiemmin mainitun Työkyvyn tuen osaamiskeskuksen tavoitteena on kehittää myös työttömien terveystarkastusten laatua ja määrää. Hyvinvointialueelle siirtyi sekä TYP-työn että työttömien terveystarkastusten osalta melko kirjavat käytännöt ja vaihtelevat resurssit. Hyvinvointialue yhtyy tarkastuskertomuksessa esitettyyn näkemykseen siitä, että alueellisissa resursseissa on suurta vaihtelua - myös hyvinvointialueen sisällä. Korjaavia toimenpiteitä on tehty tilanteen parantamiseksi, mutta kehittämistyö on edelleen kesken. Tilannetta vaikeuttaa ymmärrettävästi myös hyvinvointialueen haastava taloustilanne.

Tuija Oivo ja Raija Kerätär totesivat jo vuonna 2018 julkaistussa Osatyökykyisten reitit työllisyyteen – etuudet, palvelut, tukitoimet -raportissaan, että ”osatyökykyisten etuudet ja palvelut tulevat usealta taholta ilman kokonaisnäkemystä” ja että ”riippumatta valittavasta palvelumallista keskiöön nousee asiakkaan palvelutarpeen onnistunut tunnistaminen ja palveluohjaus”. Nykyisen TYP-työn haasteena on edelleen se, ettei eri organisaatioiden rooleja tunnisteta aina selkeästi. Jotta verkosto voisi toimia asiakkaan tilanteen edistämiseksi, olisi ehdottoman tärkeää, että roolit ja vastuut olisivat selkeästi määritelty ja sovittu. Palvelun tulisi olla asiakas-, ei organisaatiolähtöinen. Jotta TYP-työllä voidaan tosiasiallisesti tukea asiakkaan työllistymistä, myös asiakkaan on sitouduttava prosessiin. Työkykyohjelman laajentamisen aikana kehitetyt työkykykoordinaattoritoiminta ja työkyvyn tuen tiimit tukevat myös TYP-asiakkaiden työ- ja toimintakyvyn edistämistä.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue jakaa tarkastusraportissa esitetyn näkemyksen siitä, että TYP-asiakkailla on paljon tarvetta terveyspalveluille. Viiveet terveydenhuollossa viivästyttävät asiakasprosesseja kokonaisuudessaan. TYP-toiminnan resursoinnissa on

Irina Lindroos
Työllistymistä edistävien palvelujen päällikkö
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
19.11.2024

vaihtelua etenkin siinä, minkä verran TYP-verkostoissa on terveydenhuollon ammattilaisia ja toimivatko he verkostossa osa- vai kokoaikaisesti. Perusterveydenhuollon haastavan resurssitilanteen voi nähdä olevan keskeisimpiä esteitä vaikeasti työllistyvien tilanteen edistämiselle silloin, kun terveydenhuollolla on asiakkaan palvelupolun kannalta ratkaiseva rooli. Varsinais-Suomen hyvinvointialue on tunnistanut raportissa nostetun haasteen lääkäreiden työ- ja toimintakykyä koskevien lausuntojen puutteellisuudesta ja siihen liittyvän riskin työnhakijoiden ohjautumisesta oikeisiin palveluihin. Kuten aiemmin on todettu, Varsinais-Suomen hyvinvointialue on jo aloittanut työn tämän haasteen selättämiseksi mm. järjestämällä perusterveydenhuollon lääkäreille säännöllisiä koulutuksia lausuntojen tekemiseen liittyen, rakentamalla työkykytiimejä ja kehittämällä työkykykoordinaatiotoimintaa, lisäämällä sosiaali- ja terveydenhuollon välistä keskustelua ja yhteistyötä sekä perustamalla vuoden 2025 alussa aloittavan Työkyvyn tuen osaamiskeskuksen.

TYP-toiminnan haasteeksi nostetaan tarkastuskertomuksessa ohjauksen kehittämisen, tavoitteiden asetannan ja seurannan vähäisyys. Heikko seurantatieto selittyy osittain asiakastietojärjestelmän, eli TYPPI-rekisterin, puutteilla ja sillä, että eri toimeenpanijat käyttävät järjestelmää ja kirjaavat tietoja asiakkaista eri tavoin. Varsinais-Suomen hyvinvointialue tunnistaa nämä haasteet. TYPPI-järjestelmän irrallisuus ja kahden järjestelmän käyttö haastavat sosiaali- ja terveydenhuollon kirjaamista.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen näkemykset tarkastuskertomuksen suosituksista

Valtiontalouden tarkastusviraston ensimmäinen suositus on, että työ- ja elinkeinoministeriön tulisi edistää lainsäädännöllä ja mahdollisilla ohjeistuksilla TE-palvelujen henkilöstöresurssien kohdentumista nykyistä enemmän asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti. Varsinais-Suomen hyvinvointialue näkee, että työvoimaviranomaisen tulisi pyrkiä tunnistamaan asiakkaiden tuen tarpeet ja räätälöidä palvelut suhteessa asiakkaan tarpeisiin. Nykymuotoiset työvoimapalvelut huomioivat heikosti erilaisia yksilöllisiä tilanteita. Kun todellinen tuen tarve tunnistetaan, resurssien kohdentaminen on helpompaa.

Toisen suosituksen mukaan määrällistä työnhakuvelvollisuutta koskevaa lainsäädäntöä ja ohjeistuksia tulisi yksinkertaistaa, jotta velvoitteen asettaminen olisi asiantuntijoille yksiselitteistä. Hyvinvointialueen näkökulmasta pitkään työttömänä olleiden työnhakuvelvollisuutta asetettaessa tulisi pohtia, mihin velvollisuuden asettamisella pyritään suhteessa asiakkaan tilanteeseen ja tavoitteisiin. Lisäksi tulisi arvioida myös asiakkaan työ- ja toimintakykyä.

Irina Lindroos
Työllistymistä edistävien palvelujen päällikkö
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
19.11.2024

Kolmanneksi Tarkastusvirasto suosittaa, että työ- ja elinkeinoministeriön tulisi tulevissa SIB-hankkeissa huomioida mahdollisuuksien mukaan myös hankkeiden vaikutukset vaikeasti työllistyvien työ- ja toimintakykyyn. Varsinais-Suomen hyvinvointialue pitää suositusta kannatettavana ja toivoo, että tulevat työvoimaviranomaiset huomioivat omissa SIB-malleissaan erilaiset kohderyhmät, työllistymisen haasteet ja tuen tarpeet aiempaa paremmin.

Valtiontalouden tarkastusviraston neljäs suositus on, että työ- ja elinkeinoministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön tulisi yhteistyössä huolehtia siitä, että vaikeasti työllistyvät ohjataan tarvitsemiinsa sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja työvoimapalveluihin. Varsinais-Suomen hyvinvointialue näkee, että kuntouttavan työtoiminnan lain työttömyyden keston kriteereistä (5 §) tulisi luopua ja siirtyä asiakkaan palvelutarpeen mukaiseen yhteistyöhön työvoimaviranomaisen ja hyvinvointialueen välillä. Vuoden 2025 alussa voimaan tulevaa lakia työllistymisen monialaisesta edistämisestä (381/2023) sovelletaan silloin, kun asiakkaalla todetaan Kansaneläkelaitoksen, hyvinvointialueen ja työvoimaviranomaisen yhteispalvelun tarve. Käytännön asiakastyössä voi tulla eteen tilanne, jossa asiakkaan kuntouttavan työtoiminnan lain 5 §:n mukainen aktivointiehto ei täyty, eikä asiakas täytä myöskään TYM-lain kriteerejä. Tällöin työllistymistä edistävät sosiaalipalvelut eivät saa tietoa asiakkaista, jolla saattaisi tosiasiallisesti olla työvoimaviranomaisen ja sosiaalihuollon palvelujen yhteensovittamisen tarve. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa asiakkaan oikeus palvelutarpeen mukaisiin ja oikea-aikaisiin palveluihin.

Tunnistettuja työllistymisen esteitä tulee ratkoa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Esimerkiksi oppilaitoksissa tunnistetaan opiskelijoiden erilaisia tuen tarpeita opintojen aikana, mutta tieto ei kulje oppilaitoksista työvoimaviranomaiselle, eikä esimerkiksi oppilashuollosta työikäisten sosiaalipalveluihin. Nykytilanteessa opinnoista valmistunut ilmoittautuu työnhakijaksi, mikäli hän ei työllisty heti valmistumisensa jälkeen. Lainsäädäntö ei ohjaa, eikä tue vastavalmistuneen nuoren saattamista oppilaitoksesta työvoimaviranomaisen palveluihin, vaan palvelutarpeen tunnistaminen alkaa usein alusta. Lainsäädännöllä ei turvata, että työvoimaviranomaisen palveluprosessi huomioisi nuoren aiemmin todetun erityisen tuen tarpeen. Aiempaa parempi ja tehokkaampi nivelvaiheen tiedonvaihto ja tuki vaatisivat viranomaisten välisen lainsäädännön ja tiedonvaihtoon liittyvän lainsäädännön kehittämistä sekä viranomaisten välistä tiivistä yhteistyötä. Vaikka henkilö olisi tarvinnut jo opinnoissaan tavanomaista vahvempaa tukea, tieto ei automaattisesti siirry viranomaisten välillä. Tuen tarve päättyy harvoin opintojen päättyessä, ja jonkinlaista erityistä tukea tulisi antaa myös opiskelun ja työelämän nivelvaiheeseen. Tuen tarpeiden ja työllistymisen esteiden tunnistaminen

Irina Lindroos
Työllistymistä edistävien palvelujen päällikkö
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
19.11.2024

sekä niihin liittyvien toimenpiteiden aloittaminen vaatii nykylainsäädännön puitteissa kuitenkin usein sitä, että työttömyys on jo pitkittynyt.

Varsinais-Suomen hyvinvointialueen näkemykset työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirrosta ja sen vaikutuksista vaikeasti työllistyvien työvoimapalveluihin

Varsinais-Suomen hyvinvointialue kattaa 27 kunnan alueen. Alueen työvoimapalvelut järjestäytyvät vuoden 2025 alusta siten, että alueelle muodostuu 2 työllisyysaluetta – Turun ja Salon työllisyysalueet. Työvoimapalvelut muodostuvat yhden hyvinvointialueen alueelle.

Kahden työllisyysalueen ja yhden hyvinvointialueen mallissa saattaa jonkinlaisen riskin muodostaa se, että työllisyysalueiden odotukset eriävät toisistaan koskien hyvinvointialueen palveluja ja palveluverkkoa. Lisäksi jää nähtäväksi, pystyykö hyvinvointialue vastaamaan molempien työvoimaviranomaisten toiveisiin työllisyyden hoidon yhdyspinnalla järjestämisvastuut huomioon ottaen. On mahdollista, ettei hyvinvointialueen resurssit vastaa kuntien toiveita ja suunnitelmia. Muun maussa lähipalvelu ei aina mahdollistu pitkien välimatkojen ja resurssien takia.

Jonkinlaisena riskinä voidaan nähdä se, että mikäli kunnat eivät onnistu työllisyyden hoidon tavoitteissaan, ne pyrkivät paikkaamaan tilannetta ohjaajalla asiakkaita TYM-lain (381/2023) kautta sosiaali- ja terveyspalveluihin. Jos paine lisääntyisi jo valmiiksi haastavassa tilanteessa oleville sosiaali- ja terveyspalveluille, asiakkaiden palvelupolut pitkittyisivät. Tärkeää onkin siis varmistaa asiakkaan tosiasiallinen palvelutarve ja tarjota ensisijaisia työvoimaviranomaisen palveluja ennen sosiaali- ja terveyspalveluja. Tallamaria Maunun, Heikki Räisäsen ja Mika Tuomaalan Pitkä työttömyys -analyysissä (TEM, 11/2023) todetaan, että ”Pitkäaikaistyöttömät ovat osallistuneet heikosti koulutuksiin jo ennen pitkäaikaistyöttömyysjaksoa, ja heidän työllistymis- ja muissa suunnitelmissaan koulutukseen osallistumiseen liittyvät toimet ovat harvinaisia. Koulutusta olisi mahdollista hyödyntää selvästi nykyistä enemmän pitkäaikaistyöttömien kohdalla. Mikäli ammattitaito tai koulutus ovat vanhentuneet, koulutusta tarjoamalla on mahdollista kannustaa ammattisiirtymiin aloille, joilla työllistyminen on helpompaa”. Työvoimaviranomaisen tulee varmistaa, että se ohjaa asiakkaansa ensisijaisiin palveluihin.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue pitää riskinä sitä, että työvoimaviranomainen tulkitsee asiakkaan työ- ja toimintakyvyn pienet vajeet automaattisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarpeena. Toisaalta riskinä voi olla myös se, ettei sosiaali-

Irina Lindroos
Työllistymistä edistävien palvelujen päällikkö
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
19.11.2024

ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta tunnisteta riittävän ajoissa, jonka vuoksi tilanteet vaikeutuvat ja pitkittyvät.

Vaiheessa, jossa hyvinvointialueet ovat vasta toimintansa alkutaipaleella ja työllisyyspalvelumuutos on vasta edessä, riskien kartoittaminen ja ongelmien tunnistaminen on jäänyt melko vähälle huomiolle. Yhteinen huolenaihe on kuitenkin nimenomaan vaikeasti työllistyvien kasvava joukko. Uusien yhteistyö- ja palvelumallien tarve on ilmeinen, mutta laajempaan kehittämistyöhön ei ole mahdollisuutta TE24-uudistuksen valmistelun keskeneräisyyden ja hyvinvointialueen muutosneuvottelujen ja organisaatiouudistuksen takia. Hyvinvointialue on ollut mukana TEM:n suosituksiin perustuvassa työllisyyden hoidon yhdyspintojen tunnistamisessa ja rakentamisessa.

Kunnat vastaavat jatkossa sekä kotoutumisen edistämisestä että työllisyyden hoidosta. Kotoutumisen osalta kuntien ja hyvinvointialueen roolit ja vastuut on syytä määrittää selkeästi. Varsinais-Suomen hyvinvointialue pitää riskinä sitä, että maahanmuuttajia ajautuu sosiaalipalvelujen piiriin puutteellisen kotoutumisen takia. Sosiaali- ja terveyspalveluilla ei pystytä korjaamaan esimerkiksi puutteellista luku-, kirjoitus- tai suomen kielen taitoa. Maahanmuuttajien osalta tulisi rakentaa sujuvat kuntien ja hyvinvointialueiden väliset yhdyspinnat ja sellaiset palvelupolut, joilla vastataan asiakkaiden tosiasiallisiin palvelutarpeisiin. Nykytilanteessa sosiaalihuollon palveluihin päätyy myös asiakkaita, joilla ei ole puutteita työ- ja toimintakyvyssään, vaan ongelmana on työmarkkinoille pääsy. Kunnilla on hyvät mahdollisuudet ratkaista maahanmuuttajien työllistymiseen liittyviä kysymyksiä omien järjestämisvastuidensa puitteissa.

Raportissa todetaan, että ”terveyspalveluiden jonojen lisäksi asiakkuuksia pitkittää se, että osa TYP-asiakkaista on tosiasiallisesti työkyvyttömiä. He ovat työvoimapalveluiden piirissä työttömyysetuuksien saantiehtojen vuoksi, koska eivät ole oikeutettuja työkyvyttömyyseläkkeeseen. TYP-toiminta on työvoimapalveluista heille vähiten epäsopiva.” Varsinais-Suomen hyvinvointialueen näkemys on, että mikäli asiakas ei saa työkyvyttömyyseläkettä, työkyvyn tuen prosessissa työvoimaviranomainen, KELA ja sosiaali- ja terveyspalvelut pyrkivät yhdessä löytämään asiakkaan jäljellä olevan työkyvyn ja edistämään asiakkaan työllistymistä rajoitteet huomioiden. Prosessit saattavat olla hyvinkin pitkiä ja vaatia eri palvelujen yhteensovittamista. Kuitenkin oikea-aikaisilla ja oikein toteutetuilla palveluilla, tuella ja ohjauksella asiakas voi kuntoutua pitkänkin työttömyyden jälkeen takaisin työmarkkinoille ja päästä onnistuneesti palkkatyöhön. Hyvinvointialue ei kannata sellaista ajatusmallia, jossa viranomaiset ikään kuin etukäteen ja asiakkaan puolesta tekevät asiakkaan nykytilasta johtopäätöksiä hänen mahdollisuuksistaan työllistyä tulevaisuudessa. Tosiasiallisen työ- ja toimintakyvyn määrittäminen tapahtuu eri palveluja ja eri asiantuntijoiden ja

Irina Lindroos
Työllistymistä edistävien palvelujen päällikkö
Varsinais-Suomen hyvinvointialue
19.11.2024

asiakkaan omia näkemyksiä yhdistelemällä. Sen lisäksi on tärkeää huomioida, että asiakkaiden tilanteet voivat myös muuttua. Esimerkiksi päihdeongelmasta voi parantua - ja töihin voi kyetä päihdeongelmasta huolimatta.

Varsinais-Suomen hyvinvointialue pitää riskinä, että välityömarkkinat kaventuvat työllisyyden hoidon järjestämisvastuun siirtyessä valtiolta kunnille. Huolena on, että kuntien työllisyyden hoidon rahoitusvastuun uudistaminen ja palkkatuen rahoitusmallin muuttuminen kohdentaa palvelut entistä vähemmän vaikeasti työllistyvien kohderyhmään. Yhdistyssektori on pitkään tarjonnut määräaikaisia tehtäviä sellaisille henkilöille, joilla on ollut haasteita työllistyä avoimille työmarkkinoille. Kolmannen sektorin palkkatukityöllistämisestä ei välittämättä ole suoraa vaikuttavuusnäyttöä, mutta sillä on ollut välillisiä yksilötason vaikutuksia mm. toimeentulon, osallisuuden ja työmarkkina-aseman parantumisessa sekä syrjäytymisen ehkäisyssä.

Tulisiko välityömarkkinoille rakentaa tulosperusteinen malli, jossa välityömarkkinat sitoutetaan edistämään palvelujensa piirissä olevien työllistymistä avoimille työmarkkinoille? Tallamaria Maunu, Heikki Räisänen ja Mika Tuomaala toteavat analyysissään Pitkä työttömyys (TEM, 11/2023) että ”työttömyys luo työttömyyttä” ja että ”avoimille työmarkkinoille suuntautuminen on vahvassa yhteydessä aiempaan työhistoriaan avoimilla työmarkkinoilla.” Välityömarkkinat ovat tärkeä osa vaikeasti työllistyvien polkua kohti avoimia työmarkkinoita. Välityömarkkinoiden tulisi kuitenkin aiempaa enemmän edistää palvelujensa piirissä olevien henkilöiden siirtymiä välityömarkkinoilta avoimille työmarkkinoille.

Yleisellä tasolla Varsinais-Suomen hyvinvointialueen näkemys on, että työllisyyspalvelujen järjestämisvastuun siirto antaa mahdollisuuden tarkastella vaikeasti työllistyvien palveluja ja sosiaali- ja terveyspalvelujen ja työvoimaviranomaisen yhteistyötä uudesta näkökulmasta. Pitkäaikaistyöttömyyden ratkaisemiselle on vahva yhteinen tahtotila. Ratkaisun avaimet ovat käsissä, mutta onnistuminen vaatii pitkäjänteistä kehittämistä ja hyvää yhteistyötä niin työvoimaviranomaisen ja hyvinvointialueen kuin Kelankin kesken. Tarvitaan rohkeita avauksia ja uudenlaisia ratkaisuja, sillä vanhat keinot ovat purreet huonosti. Organisaatioiden näkökulmasta vaikeasti työllistyvien työllistymisen edellytykset ovat oikea-aikainen ja laadukas palvelutarpeen tunnistaminen ja arvioiminen sekä oikein mitoitetut resurssit. Yksilön näkökulmasta onnistumisen edellytyksinä ovat palvelutarpeiden tunnistaminen, tarvittavan tuen saaminen oikea-aikaisesti ja palvelutarpeeseen sopivaan prosessiin sitoutuminen.